УДК 004.38:681.32
DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.311-314

Шинкарьова Валерія Сергіївна
аспірант
кафедра дошкільної освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна
shynkarova.vs@gmail.com
http://orcid.org/0000-0002-8439-446X

ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація**. Стаття присвячена аналізу теоретичних засад формування цифрового освітнього простору у закладі вищої освіти задля підвищення якості підготовки майбутніх вихователів ЗДО. Метою статті є ґрунтовний теоретичний аналіз концептуальних засад формування цифрового освітнього простору у закладі вищої освіти для підвищення якості професійної підготовки студентів, зокрема майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. В роботі використовувались наступні теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, індукція та дедукція, порівняння, конкретизація. В статті запропоновано обґрунтування проблеми цифровізації освіти, актуальності формування цифрового освітнього простору в закладі вищої освіти, висвітлено вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розширення змісту і можливостей освітнього простору, зокрема у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО. Публікація відображає узагальнення щодо цілей і принципів застосування цифрових технологій в умовах здобуття вищої освіти майбутніми вихователями ЗДО, а також пропонує низку завдань, котрі, на наш погляд, вдосконалять освітній процес та якість підготовки майбутніх вихователів шляхом впровадження інноваційних інформаційних систем.*

***Ключові слова:** освіта, підготовка, вихователь, цифровізація.*

Вступ. Феномен цифровізації декілька років поспіль не втрачає своєї актуальності, навпаки відкриває нові можливості та перспективи. Нині особливої уваги потребує цифровізація системи освіти, процедура підготовки майбутніх фахівців до формування і розвитку цифрової грамотності, цифрової компетентності у зростаючого покоління. Нині держава реалізує низку засадничих програм та пріоритетних проєктів, що дозволяють проаналізувати теоретико-практичні засади процесу цифровізації освітнього простору. Ці програми, зокрема, спрямовані на створення необхідних умов для розвитку цифрових технологій, котрі, своєю чергою, підвищують конкурентоспроможність країни, якість життя громадян, забезпечують зростання і національний суверенітет. XXI століття – визнаний етап інтенсивного поступу інформаційних технологій, що висуває більш високі вимоги до якості освіти. В умовах всесвітньої інформатизації найважливішим чинником розвитку та засобом підвищення результативності всіх сфер діяльності, включаючи освіту, виступають інформаційні та комунікаційні технології, спрямовані на створення, збереження, забезпечення та переробку ефективних способів надання інформації споживачеві. Сучасна система освіти потребує педагога з розвиненими здібностями до сприйняття, осмислення та використання нової інформації. Кардинальні зміни у системі освіти впроваджуються поступово, проте вже вихователям, педагогам і викладачам, учням і студентам, а також усім іншим громадянам, які прагнуть актуалізувати власні знання, пропонується комплекс новітніх освітніх технологій та інструментів – «цифрових». В умовах цифрового освітнього простору для зростаючого покоління уможливлюється формування важливих якостей та вмінь, що затребувані нині та певною мірою визначають особистісний та соціальний статус освіченої людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові праці, взяті за основу для теоретичного аналізу порушеної проблеми, висвітлюють окремі аспекти провадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес і видані за авторства В. Бикова, В. Беспалька, Ю. Жука, Н, Морзе та ін. Ключові теоретичні засади формування та імплементації цифрового освітнього простору широко представлені у працях М. Жалдака, І. Іванюк, В. Лапінського, О. Пінчука, Н. Сороки та ін. Практична апробація ефективності засобів цифрового освітнього простору у процесі викладання в закладах освіти є предметом дослідження таких зарубіжних вчених, як Д. Кідд, Р.Паттон, М. Шихан та ін. Проте аналіз процесу формування цифрового освітнього простору для підвищення якості професійної підготовки студентів поки залишається висвітленим лише частково.

Метою статті є ґрунтовний теоретичний аналіз концептуальних засад формування цифрового освітнього простору у закладі вищої освіти для підвищення якості професійної підготовки студентів, зокрема майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Методи дослідження підпорядковані характеру публікації, тож зазначимо, що у ході роботи нами використано наступні теоретичні методи дослідження: аналіз феномену цифровізації та процесу формування цифрового освітнього простору; синтез для встановлення сприятливих умов та послідовності етапів становлення цифрового освітнього простору у закладі вищої освіти; узагальнення для формулювання авторських позицій відносно ефективності цифровізації освіти у контексті підвищення якості професійної підготовки майбутніх вихователів; індукція та дедукція для визначення організаційних принципів формування цифрового освітнього простору у закладі вищої освіти; порівняння як метод диференціації цілей функціонування цифрового освітнього простору для замовників, здобувачів та надавачів освітніх послуг; метод конкретизації для дослідження феномену цифровізації системи освіти в сучасних реаліях професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Фактично безмежний обсяг інформації в глобальній мережі Internet дозволяє користуватись можливостями вдосконалення професійної підготовки за різними напрямами, що

© Шинкарьова В. С.

пропонуються безліччю сайтів та організацій. Поширення та актуальності набувають онлайн-курси, курси підвищення кваліфікації тощо, котрі пропонують до уваги колективи викладачів і співробітників закладів освіти, які створюють онлайн-курси з основних дисциплін і розміщують їх на спеціалізованих інтернет-платформах, що користуються популярністю серед студентів. Формування цифрового освітнього простору в освітній організації – наразі необхідність, тому що роль закладу освіти полягає в підготовці всебічно розвиненого фахівця, котрий володіє необхідним набором компетенцій, готовий до продовження освітньої діяльності у високорозвиненому інформаційному суспільстві. Цифровий освітній простір передбачає широке впровадження набору ІКТ-інструментів, використання яких сприяє впорядкуванню умов реалізації освітніх програм, забезпечує досягнення студентами планованих особистісних, метапредметних, предметних та програмових результатів навчання. Як свідчить досвід, навчання, що спрямоване на формування ключових компетенцій, нині найбільш ефективно реалізується в освітньому процесі, який передбачає: активну імплементацію інноваційних технологій та активних методів навчання; створення умов для формування у студентів досвіду самостійного розв'язання пізнавальних, комунікативних, організаційних та інших завдань майбутньої професійної діяльності; апробацію процесу самооцінювання студентами досягнутих результатів, тобто оцінювання рівня власної компетентності [1].

Таким чином, в умовах перетворень, що відбуваються в суспільстві, зростають вимоги до якості підготовки студентів, особливо тих, чия професійна діяльність передбачає роботу в системі освіти. Відтак, затребуваними стають нові напрями навчання, пов'язані із запровадженням інновацій, в основі яких сучасні технології, методи, прийоми, засоби та форми навчання, що сприяють підвищенню якості підготовки студентів, зокрема майбутніх вихователів. Сучасні діти, підлітки активно використовують цифрові технології для актуалізації знань та застосування їх на практиці. Студенти все частіше обирають цифровий варіант роботи, вважають його більш зручним і цікавим, порівняно з традиційним. Завдяки інтерактивності матеріалу досягається швидше засвоєння інформації, що призводить зрештою до підвищення рівня успішності студентів. Але варто зважати, що самостійне оволодіння знаннями доступне не завжди. Складнощі зумовлюються як тривалістю пошуку необхідних матеріалів так і відсутністю перевірки якості, достовірності інформації, яка є взагалі неможливою без існування організованої цифрової системи. Згідно результатів наукових розвідок, формування цифрового освітнього простору у закладі вищої освіти дозволить забезпечити процеси модернізації освітнього процесу, впровадити в педагогічну практику технології змішаного навчання, моделі електронного навчання, автоматизувати процеси управління якістю освіти, сформувати у майбутніх фахівців навички навчання у цифровому форматі та уміння створювати цифрові проєкти для обраної професії [2].

Як свідчать результати досліджень, для ефективної цифрової модернізації освітнього процесу закладу вищої освіти необхідне дотримання низки умов:

- забезпечення відкритого доступу до інформаційних каналів локальної внутрішньої мережі, глобальної мережі Internet та до ресурсів медіатек;

- створення можливостей для впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у практику;

- активне використання цифрових технологій з метою підвищення рівня якості подачі навчального матеріалу. Сучасні стандарти освіти передбачають впровадження у освітній процес технологій діяльнісного типу, а методи проєктно-дослідницької діяльності визначено як одну з умов реалізації освітньо-професійних програм [3].

Відтак, для ефективного використання й подальшого впровадження інформаційних систем і технологій потрібна ретельна підготовка не лише в аспекті навчання інформаційно-комунікаційних технологій, а й розуміння засад функціонування інформаційних систем як освітньої категорії. Цифрова взаємодія здатна розширити сферу надання освітніх послуг, при цьому найважливішим аспектом успішного розвитку цифрової освіти, на наш погляд, є організація системи ефективної взаємодії між державою, закладом освіти та студентами як користувачами переваг цифровізації та ретрансляторами цифрової грамотності.

Нині в Україні відстежуємо реалізацію низки ініціатив, націлених на формування необхідних умов для розвитку цифрової економіки, що, своєю чергою, підвищить конкурентоспроможність країни, якість життя громадян, забезпечить економічне зростання і національний суверенітет. Проєкти націлені на створення можливостей для отримання якісної освіти громадянами різного віку та соціального статусу шляхом використання сучасних інформаційних технологій. Процес інформатизації сучасного суспільства супроводжується і суттєвими змінами в дошкільній педагогіці: формування цифрового освітнього середовища, цифрової грамотності у дітей дошкільного віку сприяє їх подальшій гармонійній адаптації в інформаційному суспільстві.

Використання сучасних інформаційних технологій, на наш погляд, є необхідною умовою для становлення більш ефективних підходів до навчання та вдосконалення існуючої методики викладання для майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Особливу роль у цьому процесі відіграють інформаційні технології у зв'язку із їх спроможністю підвищувати рівень мотивації до навчання у студентів, економити і раціонально розподіляти навчальний час та забезпечувати інтерактивність і наочність, котрі сприяють кращому сприйняттю, розумінню та засвоєнню навчального матеріалу.

Здійснивши теоретичний аналіз наукових досліджень пропонуємо узагальнені організаційні принципи побудови цифрового освітнього простору для підвищення якості підготовки майбутніх вихователів ЗДО [4]:

- уніфікованість – узгоджене впровадження в єдиній освітній і технологічній логіці розмаїття цифрових технологій, що розв'язують у різних сферах освітнього середовища спеціалізовані задачі;

- відкритість до поповнення комплексу освітніх технологій власне цифровими та до їх взаємодії;

- доступність як принцип необмеженого функціонування як комерційних, так і некомерційних складових цифрового освітнього простору з дотриманням вимог стандартів освіти та ліцензійних умов для кожного конкретного користувача. Як правило вони доступні шляхом використання глобальної мережі Internet, незалежно від способу підключення до неї;

- конкурентність – як потенційна можливість повної або часткової заміни цифрового освітнього простору конкуруючими технологіями, системами, платформами;

- відповідальність як право, обов'язок і можли-

вість кожного суб'єкта освітнього процесу вирішувати завдання інформатизації, у тому числі долучатись до погодження завдань з обміну інформацією з суміжними інформаційними системами;

- валідність – принцип відповідності складу інформаційної системи цілям, повноваженням і можливостям суб'єкта освітнього процесу, для якого вона створювалася, без виконання надлишкових функцій і впровадження зайвих структур даних, що вимагають невиправданих витрат на їхній супровід;

- корисність – як засада формування нових можливостей та/або зниження трудовитрат користувача за рахунок впровадження цифрового освітнього простору.

В контексті підвищення якості професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО аналізуємо основні цілі формування цифрового освітнього простору у закладі вищої освіти [5]:

для здобувачів освіти: розширення можливостей побудови освітньої траєкторії; доступ до найсучасніших освітніх ресурсів; стирання меж освітніх організацій до масштабів усього світу;

для замовників освітніх послуг: розширення освітніх можливостей; підвищення прозорості освітнього процесу; полегшення комунікації з усіма учасниками освітнього процесу; здійснення контролю за успішністю студентів за рахунок автоматизації; підвищення зручності моніторингу за освітнім процесом; формування нових можливостей організації освітнього процесу; формування нових умов для мотивації студентів під час створення та виконання завдань;

для закладу освіти, надавача освітніх послуг: підвищення ефективності використання ресурсів за рахунок переносу частини навантаження на цифрові технології; розширення можливостей освітньої пропозиції за рахунок мережевої організації процесу; зниження навантаження на кадри за рахунок автоматизації.

З метою ефективного функціонування цифрового освітнього простору закладу вищої освіти, згідно досліджень, необхідно виконати низку завдань [6]:

- розробити нові регламенти і принципи обробки даних з урахуванням вимог щодо захисту персональної інформації в умовах перенесення документообігу в цифровий формат з урахуванням принципу помірності на всіх рівнях управління процесом;

- скласти список даних для обміну, що використовуються у сфері освіти;

- розробити архітектуру цифрового освітнього простору, що дозволяє гнучко замінювати системи в її складі і розширювати її склад;

- розробити протоколи обміну даними та затвердити їх як галузевий стандарт;

- переглянути нормативну базу документообігу та організації освітнього процесу для виключення конфліктів попередніх норм та сучасного електронного документообігу.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки**, що формування цифрового освітнього простору дозволяє забезпечити безперешкодне вирішення проблем зберігання, пошуку та передачі інформації суб'єктам освітнього процесу у закладах вищої освіти. Нині в закладах освіти в електронному вигляді можуть бути накопичені значні інформаційні ресурси, активна цифровізація яких позитивно відобразиться на якості підготовки майбутніх вихователів ЗДО. Поширення персоналізованих цифрових послуг і спрощений доступ до глобальної мережі Internet привносить у сферу освіти нові технічні та дидактичні можливості. Зокрема це спрощення діалогового спілкування, доступ до значних обсягів інформації та, звичайно ж, можливість візуалізації, що в комплексі дозволяє формувати у зростаючого покоління цифрову грамотність ще в дошкільному віці.

Список використаної літератури

1. Ткачук Г. Е. Розвиток ІКТ-компетентності педагогів у системі методичної роботи професійно-технічного навчального закладу. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. 2017. Випуск 10. С. 104–109.
2. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / Національна академія педагогічних наук України. 2021. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsiia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tsyfrovomu-prostori.pdf. (дата звернення: 19.02.2022)
3. Kidd D. How to select the right digital materials for your students. Cambridge University Press. 2019. URL: https://www.cambridge.org/elt/blog/2019/10/29/how-select-right-digital-materials-your-students. (дата звернення: 19.02.2022)
4. Шамралюк О. Л. Формування навчального інформаційного середовища як показник розвитку технологічної культури педагогів. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*. Львів: ЛДУ БЖД, 2017. С.173–175.
5. Іванюк І. В., Овчарук О. В. Результати онлайн опитування «Потреби учителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину». Вісник Національної академії педагогічних наук України, 2020. Випуск 2(1). URL: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-1. (дата звернення: 19.02.2022)
6. Морзе Н. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника (проект). *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2019. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeeemu_2019_spetsvip. (дата звернення: 19.02.2022)

References

1. Tkachuk, H. E. (2017) Rozvytok IKT-kompetentnosti pedahohiv u systemi metodychnoi roboty profesiino-tekhnichnoho navchalnoho zakladu [Development of ICT competence of teachers in the system of methodical work of vocational school]. *Scientific Bulletin of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,* 10. 104–109 [in Ukrainian].
2. Kontseptsiia vykhovannia ditei ta molodi v tsyfrovomu prostori [The concept of education of children and youth in the digital space] (2021) / National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. 2021. https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsiia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tsyfrovomu-prostori.pdf [in Ukrainian].
3. Kidd, D. (2019) How to select the right digital materials for your students. Cambridge University Press. https://www.cambridge.org/elt/blog/2019/10/29/how-select-right-digital-materials-your-students [in English].
4. Shamraliuk, O. L. (2017) Formuvannia navchalnoho informatsiinoho seredovyshcha yak pokaznyk rozvytku tekhnolohichnoi kultury pedahohiv [Formation of educational information environment as an indicator of development of technological culture of teachers]. *Information and communication technologies in modern education: experience, problems, prospects* (pp.173−175). LSU BJD. [in Ukrainian].
5. Ivaniuk, I. V., & Ovcharuk, O. V. (2020) Rezultaty onlain opytuvannia «Potreby uchyteliv u pidvyshchenni fakhovoho rivnia z pytan vykorystannia tsyfrovykh zasobiv ta IKT v umovakh karantynu» [Results of the online survey «Teachers' needs in raising the professional level on the use of digital tools and ICT in quarantine»]. *Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. 2(1). https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-1 [in Ukrainian].

6. Morze, N. (2019) Opys tsyfrovoi kompetentnosti pedahohichnoho pratsivnyka (proekt) [Description of digital competence of a pedagogical worker (project)]. *Open educational e-environment of a modern university*. http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeeemu_2019_spetsvip [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 31.03.2022 р.
Стаття прийнята до друку 04.04.2022 р.

Shynkarova Valeriia
PhD student
Department of Preschool Education
Department of Preschool Education,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

PRINCIPLES OF FORMATION OF DIGITAL EDUCATIONAL SPACE TO IMPROVE THE QUALITY OF TRAINING OF FUTURE EDUCATORS

Abstract. The article is devoted to the analysis of the theoretical foundations of the formation of digital educational space in higher education institutions in order to improve the quality of training of future educators. The aim of the article is a thorough theoretical analysis of the conceptual foundations of the formation of digital educational space in higher education to improve the quality of professional training of students, including future educators of preschool education. The following theoretical research methods were used in the work: analysis, synthesis, generalization, induction and deduction, comparison, concretization. The article proposes the substantiation of the problem of digitalization of education, the relevance of digital educational space in higher education, highlights the impact of information and communication technologies on expanding the content and capabilities of educational space, in particular in the training of future educators. A number of conditions have been proposed, the observance of which can increase the efficiency of digital modernization of the educational process of a higher education institution. The publication summarizes the goals (for the applicant, the customer and the educational institution) and the principles (uniformity, openness, accessibility, competitiveness, responsibility, validity, usefulness) of digital technology use in higher education by future educators. The article proposes a number of tasks that will improve the educational process and quality of training of future educators through the introduction of innovative information systems, including: development of new regulations and principles of data processing. formation of the list of data potentially subject to exchange; development of digital educational space architecture; development of data exchange protocols and approval of relevant standards; revision of the normative base of document circulation and organization of the educational process in order to eliminate conflicts of previous norms and modern electronic document circulation.

Key words: education, training, educator, digitization.